

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and holidays.

PROSVETA

Uredništvo in upravniški prostori:
2637 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2637 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4994

LETO—YEAR XXII. Chicago, Ill., četrtek, 12. septembra (Sept. 12), 1929. STEV.—NUMBER 214
Cena lista je \$6.00. Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918. Subscription \$6.00 Yearly

Terorizem džingotov v Severni Karolini

Drhal nahujskanih domačinov razsaja, požiga in pretepa tuje komuniste. Policija čuva gostonjske obtožence, za druge se ne briga. Drhal bi rada linčala odvetnika in dva glavna voditelja, ki pa so srečno ušli. Guverner uvedel preiskavo. Stavka tekstilnih delavcev v Marionu in Clinchfieldu končana.

Marion, N. C., 11. septembra. — Štrajk tekstilnih delavcev pri Marion Manufacturing Company in v tovarnah Clinchfield Manufacturing družbe je bil sredi končan. Stavkarji so odglasovali, da se vrnejo na delo. Stavko je vodila unija United Textile Workers of America, ki pripada Ameriški delavski federaciji.

Pogoji, ki so jih stavkarji sprejeli, so sledeči: prejmi 60-urni delovni teden se skrbi na 55 ur, medna akordna lestevica ostane stara, diskriminacija proti unijskim delavcem ne bo in obe družbi sta priznali pritožbeni odbor delavcev. 1200 delavcev je bilo na štrajku.

Gastonia, N. C., 11. sept. — Več sto mož broječa drhal "stoprocentnih Američanov" nadaljuje kampanjo terorja že od pondeljka večera, potem ko je bila abruptly končana sodnijska obravnava proti šestnajstim komunistom in stavkarjem v Charlotti valed zblaznelosti porotnika Campbella. Drhal se vozi v avtu, obiskuje naselbine tekstilnih delavcev in razglašja, da bodo vsi komunisti linčani, če ne zapuste teh krajev. Trije komunistični voditelji so že obušili sirovosti podivjanih domačinov. Bili so ujeti in odpeljani v šumo in tam je bil eden tepen s šibami po golem telesu.

Medtem pa je policija čudovito pasivna in teroristi imajo proste roke; nihče ni bil aretiran. Obtoženci, ki čakajo na drugo obravnavo, so dobro zastraženi v ječi v Charlotti, toda oni, ki so znanj, so prepusteni sami sebi, da se branijo kolikor se znajo in morejo. Edini korak, ki so ga storile oblasti, je bila izjava generalnega pravdnika D. S. Brumitta, ki je rekel sredi, da je guverner Gardner privolil v preiskavo, in "če se dokaže, da je bilo izvršeno kako nasilje, bodo krivci prijati in kaznovani."

Linčarji odprto priznavajo, da bi radi dobili v roke Williama Dunna, enega glavnih voditeljev komunistične stranke v Ameriki, ki je bil zadnje dni v Gastoniji in Charlotti, dalje Hugo Ohlerja, drugega voditelja in Tom Jimisona, odvetnika gostonjskih obtožencev. Ti trije so se pa umaknili na varno. Nato je drhal ujela tri organizatorje in voditelje stavke v Loryu: Ben Wellsa, C. M. Lella in C. D. Saylerja. Wells, majhne postave, ki je komaj pred par meseci prišel iz Anglije, je bil doslej kolikor je znano—edina žrtev nasilja.

Trojica je bila odpeljana 50 milj proe od Gastonije v šumo, od tam pa so jih peljali v smeri proti Charlotti in jih pustili na cesti osem milj od Concorda. Wells pripoveduje, da so ga v gozdu slekli in privezali k drevesu, nakar so ukazali Lellu in Saylerju, naj ga tepeta z vrvmi. Ker nista hotela ubogati, so "stoprocentneši" sami odlomili veje in ga tepli do nezvesti. Prej so ga vprašali, koliko so komunisti plačali, da so porotnika Campbella pripravili ob pamet. Lell in Sayler nista bila tepena, bila pa sta terorizirana z zanko, češ, da se jima bliža zadnja ura. Morda bi bili vsi trije res linčani, da ni v onem hipu prišel mimo neki farmar v avtu. Drhal se je ustrašila prisilca in odpeljala trojico iz gozda.

Voditelji stavke v Loryu izjavljajo, da javni oblastniki reš mest prisotvujejo protikomunističnemu terorju. Za nocoj so sklicali javen protestni shod v Gastoniji.

Bankir ukradel pol milijona. Newcastle, Wyo. — V tork je bil tu aretiran Charles D. Waggoner, predsednik banke v Telluridu, Colo., ki je obtožen, da je osleparil šest bank v New Yorku za pol milijona dolarjev.

Bankir ukradel pol milijona. Newcastle, Wyo. — V tork je bil tu aretiran Charles D. Waggoner, predsednik banke v Telluridu, Colo., ki je obtožen, da je osleparil šest bank v New Yorku za pol milijona dolarjev.

Bankir ukradel pol milijona. Newcastle, Wyo. — V tork je bil tu aretiran Charles D. Waggoner, predsednik banke v Telluridu, Colo., ki je obtožen, da je osleparil šest bank v New Yorku za pol milijona dolarjev.

Sovjetski profesor sestavi nov koledar

Leningrad, 11. sept.—Profesor Mendelajev je predložil sovjetski akademiji znanosti nov koledar. Novi koledar deli leto v 12 mesecev, vsak mesec ima 30 dni in vsak teden se deli v pet tednov in vsak teden v šest dni. Leto ima 360 dni, ki se lahko dele z dyema, tremi, štirimi in petimi; meseci se takisto dele z dvema, tremi in petimi. Vsak datum v mesecu pride na isti dan. Vsak mesec ima 25 delovnih dni in pet dni za počivanje. Pet dni, ki pridejo poleg 360 v navadnem letu, so državni prazniki, ki so sami zase.

Streljanje ob mandžurski moji naraščaja

Sovjeti pravijo, da Kitajci napadajo; Kitajci pa pravijo, da sovjeti napadajo.

Moskva, 11. sept. — Sporadični napadi kitajskih čet in ruskih belogardistov na sovjetske straže in sibirake vasi ob meji Mandžurije se nadaljujejo. Iz Vladivostoka je prišlo poročilo, da je 200 Kitajcev invadiralo sovjetsko ozemlje blizu Grodekova, 15 milj severozapadno od Atamankovke; Kitajci so ubili sovjetskega stražnika in ranili več drugih. Kmalu nato je sovjetska straža zapodila Kitajce nazaj čez mejo. Enake napade izvršujejo Kitajci v okolici Mandžulija, to da sovjetski protinapadi jih vselej vržejo nazaj.

Mukden, Mandžurija, 11. sept. — Bojevanje med ruskimi in kitajskimi četami je v toku na dveh točkah: v okolici Pogranicja in v bližini Mandžulija. Na prvi točki je napadlo 1500 sovjetskih vojakov kitajsko postojanko in v bitki, ki je trajala pet ur, je bilo več kot sto mož ubitih. Stopeneset ruskih topov je sodelovalo v napadu. Trije sovjetski letalci so večeraj metali bombe na Pogranicja in ubili 60 oseb.

London, 11. sept. — Vest iz Harbina se glasi, da je v severni Mandžuriji zavladala prava anarhija. Prebivalci beže iz obmejnih krajev, vse je zbegano in novice o prihajanju sovjetskih čet so na dnevnem redu.

PILSUDSKI PREKO-SIL MUSSOLINIJA

Varšava. — Poljski diktator Pilsudski prekaša v mnogih ozirih celo Mussolinija. Njegova zadnja akcija v gonji proti delavstvu je, da je z enim mahom uničil vso delavsko zakonodajo; odpravil je zakon za zavarovanje proti brezposelnosti, ki je bil sprejet pred petimi leti; odpoklical je vladno predlogo za starostno zavarovanje in za podpiranje vdov in sirot. Predlogo je vlada predložila zbornici pred nekaj meseci in Pilsudski jo je sedaj vrzel z dnevnega reda. Upravno osebo bolniškega zavarovanja, ki je bilo socialistično, je nadomestil s svojimi pripadniki. Preganjanje delavskih voditeljev je najprihujljenejši "šport" poljske reakcije.

HOOVER SPET TEPE V CARINSKI VOJNI

Senat odredil, da morajo okoriščenci pokazati dobičke.

Washington, D. C. — Senatna zbornica je v tork ponovno rebelirala proti Hooverjevi administraciji in odglasovala 51 proti 27, da morajo vsi oni davkoplačevalci, ki se okoriščajo z visoko carino, pokazati, koliko dobička naredijo letno. Demokratje so solidarno glasovali za to resolucijo, dočim so se republikanci razdelili; 21 jih je glasovalo za in 27 proti.

OGOLJUFANI LOBIST TOŽI GOSPODARJE

Administracija vnemirjena; senat preišče afero.

Washington. — Kot bi bil ogenj v strehi, je zavrelo v Hooverjevi administraciji, ko je v javnost prišla značilna tožba veleobista Shearerja. Njega so najeli privatni ladjegradniški interesi, da je načeloval agitaciji med senatorji in kongresniki za sprejem mornariške ali oboroževalne predloge. Kot znano, je bil prvotni program za zgraditev triletnega mornariškega vojnega mornarice končno znižan na 15 križarjev. In pred nekaj tedni je Hoover suspendiral graditev vseh križarjev, razen treh.

Lobist Shearer je sedaj vložil tožbo proti svojim gospodarjem, ker so mu baje dolžni večjo vso to na "plači." On pravi, da je od treh ladjegradniških družb, ki so ga najele, prejel le nekaj nad 51 tisoč dolarjev, njegovo delo je bilo po njegovi trditvi vredno pa 300 dolarjev, oziroma za to "plačo" so se podjetniki in Shearer prvotno pogodili. Tožba se torej glasi za "ostalo plačo."

To je jako zanimivo, ker Shearer je tekot boja za "veliko mornarico" enkrat slovesno izjavil: "Jaz se borim v interesu narodne obrambe. Ne pričakuje nobenega plačila, razen za doščanja, da pomagam moji domovini." In po koridorskih kongresu se je res boril za "svojo domovino" — in za plačo 300 tisoč dolarjev. Strahili je "domovino" pred britako nevarnostjo po naročilu svojih gospodarjev in ameriških džingotahkih militaristov.

V svoji tožbi je vpletel tudi nekega ameriškega generala, s katerim sta bila skupaj na predlanski razorožitveni konferenci v Ženevi, ki jo je bil sklical Coolidge. Hoover je sedaj uvidel potrebo, da brani ugled prizadete generala. V svojem telegramu, ki ga je pred par dnevi predsednik poslal senatnemu mornariškemu odboru, pravi, da nima generala s to zadevo (v jedru vojna propaganda) nič opraviti in da je njegov karakter plemenit. Senatni odbor misli to zadevo temeljito preiskati in zaslišal bo uradnike prizadetih družb, Shearerja in razne osebe v vojnem departamentu.

RUDARJI ZAHTEVAJO ODPSTOP WALKERJA

S konvencije Illinoiske federacije.

Rock Island, Ill. — V tork, drugi dan konvencije Illinoiske delavske federacije, so deževalo resolucije. Največjo senzacijo je izlovala resolucija krajevne rudarske unije v Eldoradu, Ill., ki zahteva, da predsednik federacije John H. Walker resignira iz razloga, ker je sodeloval v in junkcijski tožbi proti gl. odbornikom rudarske unije UMWa.

Druga resolucija zahteva \$600 letnega povišja v plačah vseh poštinskih uslužbencev. Spet druga postavlja 50c na uro kot minimalno mezo za vse delavce, ki grade ceste. Ostale resolucije so naperjene proti izdelkom v kaznilnicah, sodnijskim prepovedim itd.

Propaganda ladjegradnih družb v luči preiskave.

Washington, D. C. — Senatni mornariški osek je 10. t. m. odredil preiskavo o propagandi, katero so vodile ameriške ladjegradne družbe za kulisami mornariške konference v Ženevi leta 1927 proti znižanju bojnih mornaric. Propaganda je uspeša, da se je konferenca razbila. Predsednik Hoover podpira preiskavo.

MacDonald bo govoril v kongresu

New York. — Newyorški "World" poroča, da bo angleški laboritaki premijer MacDonald povabljen, naj nagovori ameriško kongresno zbornico, ko obišče Združene države prihodnji mesec. Za njegov sprejem je že vae pripravljeno. MacDonald zapusti Anglijo 28. septembra. Z njim pojde njegova hči Ishbel.

Evropa posnema Ameriko

Roger Baldwin pravi, da je kapitalizem zopet na trdnih nogah v Evropi; vidi raskol v angleški delavski stranki.

New York. — (F. P.) — Vti, ki jih opazovalec dobi o razmerah v Evropi, so različni. Roger Baldwin, direktor American Civil Liberties unije, se je nahajal mesec dni v deželah zapadne Evrope, kjer se je udeležil par mednarodnih konferenc, nima optimističnih vtisov o položaju v Evropi.

Kapitalizem se je v po vojni razrahljani Evropi zopet postavil na noge, pravi Baldwin, kljub vsem težočam. Posnema Ameriko na splošno in v detajlih. V industrije uvaža "racionalne" metode — v Ameriki jih nazivamo z besedo "priganjasko" — in si prizadeva z mrzlično naglico, da dohiti ameriškega.

V Angliji je našel veliko nezaupnost napram delavski vladi in pravi, da bo v Labor party prišlo do raskola, ker je po mnenju levčarjev stranka zašla preveč na desno. Da je v nji precej močna skupina, ki se ne strinja z vsem programom MacDonaldove vlade, je svedea razmisle. Vprašanje pa je, ako je nezadovoljnost napram nji res tako velika kot jo vidi Baldwin.

Na drugi strani je v vseh deželah opazil veliko mržnje napram fašizmu in oslabilen komunističnega gibanja. "Nikjer nisem našel upanja, da bo prišlo do večjih sprememb bodisi potom "novega" kapitalizma ali pa potom Lige narodov, ki jo vodijo starejši državniki in katera reflektira strah vladajočih skupin pred delavskim razredom."

TIRANSTVO SODIŠČ POVSOD ENAKO

Sydney, Avstralija. — Tukajšnji dnevnik "The Labor Daily" je bil kaznovan z globo \$1250, ker je objavil nekaj članok o I. W. W. organizaciji, in o zaroti proti delavstvu. Sodnik je smatral gradivo za hujskajoče, oziroma je bilo "žaljive in nevarne" vsebine. Urednik je bil še posebej kaznovan z globo \$250. Na sodišče so bili tirani tudi uredniki "Morning Herald" radi prestopkov napram sodišču. To bi se ne silalo za posebno novost v Ameriki, kjer so sodniki jako občutljivi in je njihovo tiranstvo razvito kot v nobeni deželi. Za Avstralijo je tako postopanje na nekaj novega. Vozok temu je, ker je bila delavska stranka pri zadnjih volitvah v Queenslandu poražena radi prevelikega konservatizma.

Anglež letel 368 milj na uro.

London, 11. sept. — A. H. Orlebar, kapitan oddelka v angleški zračni floti, je večeraj letel šest milj v minuti ali 368,8 v uri, kar je svetovni rekord v brzini. Orlebar je vodja tekmovalcev za Schneiderjevo kupo, ki so zadnji teden posekali Italijane in odnesli rekord za Anglijo v poletu 328 milj na uro.

191.094 avti prodani v Illinoisu.

Chicago. — Trgovska zbornica poroča, da je bilo letos do 1. septembra prodanih 191.094 avtomobilov v državi Illinois. Drugo poročilo se pa glasi, da je bilo v prošlem letu in osmih mesecih tega leta ukradenih 16.149 avtomobilov v Chicago.

Delavsko gibanje širom Združenih držav

Rudarji se selijo. Philadelphia. — Organizatorična kampanja Amalgamated Clothing Workers unije v tem mestu povzroča velike skrbi neunijskim podjetnikom. Tovarna za tovarno je prizadeta po stavki in podjetnik za podjetnikom se podaja pritisku stavkarjev. Do sedaj je unija izvajala že precej stavk in zadnja tovarna, v kateri so bili krojači poklicani na stavko, je Pincus Bros., ki je eno največjih krojaških podjetij v Philadelphiji. V teku enega tedna je Amalgamated sklenila pogodbo z Daroffovo kompanijo in s Steingberg & Oritakijem podjetjem. V Syracuseu, N. Y., je unija podpisala pogodbo pa z Washougal kompanijo, ki vpsoluje 650 delavcev. Članstvo Amalgamated prispeva velike vsote v prostovoljne organizatorični fond za organiziranje Philadelphije. Ti prostovoljni prispevki sedaj že znašajo nad 150 tisoč dolarjev.

Washington. — Na stotisoč rudarjev a polja mehkega premoga si je v zadnjih šestih letih poiskalo delo izven te industrije, poroča vladni biro za delavsko statistiko. Poročilo pa ne uključuje državi Ohio in Illinois, kar bi število zvišalo najmanj za 50 tisoč, ker tekoča kriza v industriji premoga je močno opazila tudi ti dve državi. West Virginia in Kentucky sta edini državi, v katerih je naraslo število rudarjev, kar znači, da se je zvišala produkcija premoga v obeh državah. Pennsilvanija je izgubila 61.500 rudarjev, Indiana pa 18.600. Tudi revolucija, ki se precej loči od pred desetimi leti napovedane. Bogovi čudno meljejo.

Po bostonsko. Boston. — Generalni pravdnik države Massachusetts, Joseph E. Warner, je zaključil, da državna federacija ne more vložiti iniciative za spremembo državnega odškodninskega zakona. Federacija je sklenila podvzeti ta korak, ker se je naveličala moledovanja pred državno legislaturo in videnja za nos po profesionalnih političarjih. V Massachusettsu imajo res čudno demokracijo, o krog katere je najboljša, da postavijo stokrat večji zid od kitajskega.

Chicago se spominja Gompersa. Chicago. — Preteklo nedeljo je bil 20 akrov velik park posvečen pokojnemu Gompersu. Pri ceremonijah je bil glavni govornik W. B. Wilson, delavski tajnik v Wilsonovem kabinetu in tekuč razsodnik Illinoiskih operatorjev in rudarjev. Pred par leti je mestno vlado očaral duh Gompersa v toliki meri, da mu je v spomin posvetila neko novo šolo, ki je že prišla — razpadati! Well, čikaški političarji znajo biti na cenenačin "delavski" prijatelji!

Podjetniki so se podali. New York. — Stavka 7500 "truck driverjev" je bila odvrnjena, ko so se transportne družbe podile ob dvanaesti uri. Razlog kapitulacije je bila solidarnost voznikov, ki so jo pokazali že večkrat. Sporna točka je bila osemurni delovnik, ki so ga podjetniki sedaj priznali. Značilno je to, da je bila policija bolj pripravljena na stavko kot pa podjetniki ali delavci, ker ob času, ko se je imela pričeti stavka, so bile razpostavljene okrog garaže močne straže policije.

Sedemdnedevnik se poslovil za "dispatcherje". Helper, Utah. — Utah Railway kompanija se je podala zahtevi unije razpokiljalcev vlakov in znižala delovnik iz sedem na šest dni na teden. To je zadnja progna, na kateri je bil vpeljan sedemdnedevnik za razpokiljalce vlakov. Izvojevali so obenem tudi zvišanje plač za 78 centov na dan. Sedanja plača je \$10.06 na dan in dva tedna plačanih počitnic na leto.

Štiri države brez odškodninskega zakona. Washington. — Arkansas, Florida, Mississippi in South Carolina so države, ki še nimajo delavskih odškodninskih zakonov in sploh nobene delavske postav. V ostalih 44 državah in v Distriktu Columbia so odškodninski zakoni različne vrste; razen države Ohio je zavarovanje proti poškodbam v rokah privatnih interesov. Kljub temu so pa podjetniki obvezani zavarovati svoje delavce.

Čevljarji zmagujejo. Boston. — United Shoe Workers unija je izvajala štiri zmagave v Salemu, Beverlyju in Lynnu. Stavka čevljarjev traja že od zadnje spomladi, namreč pri podjetnikih, ki se nečejo podati uniji. V Bostonu so se tovarnarji obložili z novimi sodnijskimi prepovedmi, ki spadajo med najdrastičnejše.

Stavka voznikov avtobusov. New York. — Pri Tomkins Bus kompaniji so zastavkali vozniki. Družba je vpsolila skebe, ki jih spremlja policija. — Živela tamenistika politika newyorških unij!

Zahtevajo petdnedevnik. Boston. — Bostonski tiskarji zahtevajo petdnedevnik tednik. Imenovan je bil odbor, ki se bo v svrhu pogajal s tiskarskimi podjetniki.

Mussolinijevo grmenje je votlo. New York. — Poletno poročilo o bilanci italijanske zunanje trgovine ni ugodno za Italijo kljub velikemu grmenju Mussolinija, da postavi domačo industrijo na noge. V prvi polovici tekočega leta je Italija uvozila za 229 milijonov več blaga kot je znašal izvoz. Lansko leto v isti dobi je bil uvoz za 15 milijonov manjši kot je letošnji. To rakovo napredovanje Italijanske zunanje trgovine pokazuje, da fašizem ni rešil dežele in je tudi ne bo.

Stavka voznikov avtobusov. New York. — Pri Tomkins Bus kompaniji so zastavkali vozniki. Družba je vpsolila skebe, ki jih spremlja policija. — Živela tamenistika politika newyorških unij!

Zahtevajo petdnedevnik. Boston. — Bostonski tiskarji zahtevajo petdnedevnik tednik. Imenovan je bil odbor, ki se bo v svrhu pogajal s tiskarskimi podjetniki.

Mussolinijevo grmenje je votlo. New York. — Poletno poročilo o bilanci italijanske zunanje trgovine ni ugodno za Italijo kljub velikemu grmenju Mussolinija, da postavi domačo industrijo na noge. V prvi polovici tekočega leta je Italija uvozila za 229 milijonov več blaga kot je znašal izvoz. Lansko leto v isti dobi je bil uvoz za 15 milijonov manjši kot je letošnji. To rakovo napredovanje Italijanske zunanje trgovine pokazuje, da fašizem ni rešil dežele in je tudi ne bo.

Roman v šestih delih s epilogom.

F. M. Dostojevskij:

ZLOČIN IN KAZEN

Poslovenil Vladimir Levstik.

Se enkrat je zaskrbel Peter Petrovič z zobmi in priznal, da je bil neumen — seveda le sam pri sebi.

Prisledki tega zaključka, se je vrnil domov še dvakrat arditelji in razkačenejši, nego je bil odšel. Priprave, ki so se vršile v sobi Katarine Ivanovne za pogrebščino, so deloma zbudile njegovo radovednost. Že včeraj je slišal o tej pogrebščini; spominjal se je celo, da so menda vabili tudi njega, toda zbog svojih lastnih skrbi se za vse to ni dalje zanimal. Danes pa je vprašal gospo Lippewechsel, ki je v odsotnosti Katarine Ivanovne — ta je šla za pogrebom — pripravljala mizo; povedala mu je da se bo praznovala slavnostna pogrebščina, h kateri so povabljeni skoro vsi sosedanci, med njimi celo takšni, ki niso bili znanstveni pokojniki; povabljen da je celo Semen Semenovič v zvezi njegovemu preprišan Katerino Ivanovno. In končno je zvedel Peter Petrovič, da tudi on sam ni le povabljen, temveč celo z veliko nestrpnostjo pričakovani, ker je najodličnejši med vsemi stanovanci. Tudi Amalija Ivanovna je bila povabljena z veliko častjo v kljub prejšnjim neprijetnostim in je zdaj samozadovoljno gospodinjila; bila je vsa nalipšana in se je kosatila in ponašala v čisto novi svilnati šalni obleki. Ta dejstva in te novice so vduhile Petru Petroviču novo misel in zamisljen je stopil v svojo sobo, to je, v sobo Andreja Semenoviča Lebezjatnikova. Slišal je bil namreč, da se nahaja med vabljenici tudi Razkolnikov.

Kdovekaj je ždel Andrej Semenovič vse tisto dopoldne doma. Med temi gospodom in Petrom Petrovičem so se bili razvili čudni, toda deloma naravni odnosi: Peter Petrovič ga je že od prvega trenutka, ko se je naselil pri njem, iz dna srca preziral in koražil, obenem pa se ga je tudi nekako bal. Ko je dospel v Petrograd, se ni naselil pri njem iz same skoposti in varčnosti, akoravno je bila ta njegova poglavitni vzrok, ampak tudi še iz drugega nagiba. Še na deželi je slišal o Andreju Semenoviču, ki je bil nekdanji njegov varovanec, da je eden izmed prvih mladih naprednjakov in da igra celo znamenito vlogo v gotovih zanimivih in maloznanih krogih. To je presenetilo Petra Petroviča. Ti silni, vsegledni, vse prezirajoči in vse razkrivajoči krogi so navdajali Petra Petroviča že davno s posebnim, toda neutemeljenim strahom. Dokler je bil še na deželi, si o podobnih stvareh seveda nikakor ni mogel ustvariti niti kolikšnega točnega pojma. Kakor vsi drugi, je slišal tudi on, da je v Petrogradu nekaki naprednjaki, nihčarjenci in podobni ljudje, toda z njimi vred je nad mero pretiraval pomen primikov. Bolj od vsega drugega se je bal še nekaj let razkrinkanja, ki je bilo temelj in podstava neprestanega in pretiranega strahu, grenčnega njegove prijetne sanje o premeščanju svojega delovanja v Petrogradu. V tem pogledu je bil takorekno preplašen, kakor so včasih preplašeni majhni otroci. Pred več leti, ko je na deželi šele jedva pričel svojo kariero, je doživel dva primera neusmiljenega razkrinkanja odličnih vladnih mož, ki sta bila oba njegova bližnja znanca in pokrovitelja. Eden izmed teh dveh slučajev se je končal z velikim škandalom in tudi drugi bi se skoro ne bil po areti iztekel. Zato je Peter Petrovič sklenil, da mora takoj po svojem prihodu v Petrograd priti stvari do dna in se, ako bo treba, zavarovati še naprej ter se zateči k "našemu mlademu naraščanju". V tem oziru se je zanašal na Andreja Semenoviča in že njegov obisk pri Razkolnikovu mu je služil na primer v nauk, kako je treba odevati znane fraze v nove besede...

Res je kmalu spoznal v Andreju Semenoviču zelo plitkega in navadnega človeka; to pa Petra Petroviča nikakor ni oarčilo in omajalo v njegovem prepričanju. Tudi če bi se bil prepričal, da so vsi naprednjaki takšni bedaki — niti takrat bi ne bilo konca njegove bojzani. Za vse tiste nauke, misli in sestave, s katerimi

ga je Andrej Semenovič takoj začel natezati, se nikakor ni zanimal. Njemu je bilo le do tega, da se prepriča, kaj in kako se tukaj godi. Ali so ti ljudje močni ali niso? Ali se njemu posebej česa bati ali ne? Ali ga bodo razkrinkali, ako stori kaj takšnega, ali ga ne bodo? In dalje: ali jih ne bi mogel kakorkoli preslepiti in speljati za nos, ako so res tako močni? Ali je to potrebno ali ni? Ali ne bi mogel na primer on v svoji karieri ravno po njihovem posredovanju česa doseči? Z eno besedo, stotero vprašanj je vstajalo pred njim.

Ta Andrej Semenovič je bil suhljat in rumeničen človek majhne rasti; služil je nekeje in nosil svetloplavkasto zalščeno brado, s katero se je jako ponašal. Oči so ga skoro vedno bolele. Bil je dokaj mehkočen, v besedah pa včasih silno samozavesten in ponosen, kar je delalo v primeri z njegovo postavico skoro vedno smešen vtis. Amalija Ivanovna ga je prištevila med svoje boljše stanovce, ker ni pijančeval in je redno plačeval svojo stanarino. Navzlic vsem tem lastnostim pa je bil Andrej Semenovič v resnici nekoliko prismojen; napredku in "mlademu naraščanju" se je bil pridružil iz same — strasti. Spadal je med tiste nebrojno množico raznovrstnih plitvežev, slabotnih ranorjenčkov in puhloglavih telebanov, ki se hipoma polotijo ideje, katere je ta čas moderna in splošno razširjena, da jo storijo neslano in izpremene v karikaturu vse, čemur služijo oni sami z največjo odkritosrčnostjo.

Sicer pa je Lebezjatnikov v zvezi svojimi doživljenjskimi postajali svojega sosedanovca in bivšega varuha Petra Petroviča že sit. To odpuščenje se je izvršilo čisto nenadoma in z obeh strani. Naj je bil še tako prostodušen, vendar je jel Andrej Semenovič polagoma spoznavati, da ga Peter Petrovič na tihem prezira in vodi za nos, in da nikakor ni "takšen človek". Poizkušal mu je razlagati Darwinov in Fourierjev sestav, toda Peter Petrovič je postajal zlasti zadnje dni le vse presarkastičen poslušalec in v najzadnjem času se je začel celo pripravljati z njim. Vzrok je bil ta, da je nehote prihajal do prepričanja, da Lebezjatnikov morebiti ni samo plitek in neumen človek, temveč celo lažnjivec in da nima nikakršnih znamenitih stikov v svoji družbi, ampak je samo prestreljen nekaj iz tretjih uš in vrhutega morebiti tudi svojega propagandnega dela ne razume tako, kakor bi bilo treba, ker se vseeno le preveč zapleta. In kdo bi si mogel predstavljati njega kot razkrinkovalca! Obenem bodi mimogrede rečeno, da je Peter Petrovič zlasti v začetku tega poldruga tedna z veseljem poslušal včasih zelo čudno pohvalo iz ust Andreja Semenoviča, to je, da je molčal in ni nasprotoval, ako mu je Andrej Semenovič na primer pripisoval dobro voljo, podpirati bodočo in skorajšnjo ustanovitve nove "komune" tam kje v Meščanski ulici, ali se je nadejal od njega, da ne bo branil Dunfice, ako bo že v prvem mesecu zakona hotela imeti ljubimca, ali da ne bo dajal krstiti svojih otrok — in podobne stvari. Peter Petrovič po svoji navadi ni ugovarjal, kadar mu je pripisoval podobne lastnosti, in se je pustil hvaliti tudi tako; v toliki meri mu je bila prijetna vsakršna pohvala.

Peter Petrovič je bil to jutro iz neznanega vzroka izmenjal nekaj petodstotnih vrednostnih papirjev; zdaj je sedel za mizo in preštevati kupčke bankovcev, ki so ležali pred njim. Andrej Semenovič, ki skoraj nikdar ni imel denarja, je hodil po sobi semtertja in se delal, kakor bi zrl ravnodušno in celo malomarno na te papirje. Peter Petrovič bi na primer za nobeno ceno ne bil verjel, da more Andrej Semenovič v resnici z ravnodušjem gledati tolikšno vsoto denarja; Andrej Semenovič pa je z bridkostjo občutil, da je Peter Petrovič bržkone v resnici zmožen misliti o njem kaj takšnega in se morda še celo veselil priložnosti, da more svojega mladega prijatelja nekoliko polakomiti in podražiti, ko razlaga zavojčke bankovcev po mizi in ga s tem spominja njegove neznatnosti in razlike, ki biva med njima.

(Dalje prihodnjik.)

Albin Prohlaš:

KUPOLJA

Mica si je brisala zasoljena oči; neodločna in nezaupna je ponavljala venomer:

"Potem me boš odgnal od hiše! Kam naj se zatečem, reva uboga, na stare dni?"

Končno je Lesar izgubil potrpežljivost in ji je zagrozil v svoji trmi:

"Če nočete, siliti vas ne morem. Grem in storim, kakor sem rekel!"

"Ne kupčuj z živim človekom, Bog te bo kaznoval!"

Matič je stopil v sobo, sedel za mizo, se s komolci oprl na njo in položil glavo med pesti. "Morda pa se žena vseeno še premisli" se je tolažil in čakal, da pride za njim. Toda Mica je obdela na tleh pred hišo, pobožno sklepal roke in jih dvigala v goreči molitvi, v kateri je bila vajena iskati tolažbe in notranjega mira. Lesar je nekaj časa čakal, potem se je ves nestrpen ozrl skozi okno na njo. Ko jo je videl ob zidu, sključeno v dve gubi, roke sklenjene k molitvi, ga je postalo aram. Kakor tat se je tiho spizljal skozi zadnja vrata na dvorišče; v svoji trmi je pripravil koleselj, vpregel težko kobilu z zavezanim repom, naglo skočil na voz in z močnim udarcem pogljal na cesto. Koleselj se je zavil v klopčič prahu in se urno zatekel po beli prašni cesti.

"Matič!" je jeknila Mica ob zidu, vstala je in stekla za vozom. Koleselj je peketal, voznik je bil po kobilu kakor pijan. Bil je hud do razdražen; jezilo ga je, da ni mogel pregovoriti ušitkariče.

"Hudič sakramenski! Tiraj, Luca!" se je srdil nad kobilu in jo švrlal z bičem po nogah. "Matič, počakaj!" je jekala ženica, hitela za naglo bežečim vozom, ki ga ji je zakrivala bela stena cestnega prahu. "Saj grem s teboj, saj privolim v vse... Matič!"

Matič je ni slišal, kobila je drvila v galopu pred pekočimi udarci pobesnelega biča.

"Kam neki drvi!" so se vpraševali ljudje na polju, zaslanjali oči z rokavi in gledali za koleseljem. Lesar si je na vozu očital, da je babi izblebetal svojo namero, še predno jo je uresničil. Potem se je srdil, da med jeklenimi peregali še vedno ječi njen proseči, lhteči glas, in končno je zasmehoval svojo vest, ki je hotela biti nekako težka. Pokal je z bičem in se hotel zamisliti v nameravano kupčijo. Mica ustege še dolgo živeti, morda še pet, morda še deset let. Če dobi za tisti nesrečni tisočak dve tretjini, bo dobro odrezal. Obrnil se bo do Kokošnika, ki se peča z dvomljivimi kupčijami. Kaj bo započel, ako odbije on? Edino on bo kupce, kakaj drugi ljudje se ne pečajo s takšnimi rečmi. Tesno mu je bilo pri srcu.

V gostilni pred trgovcem se je ustavil, izpregel kobilu in jo postavil v hlev. Potem je šel čez trg, zavil v ozko ulico in se ustavil pred enonadstropno hišo. Veža je bila ozka in vlažna, na prvih vratih na desno je bila pritrjena kovinska tablica z napisom: "Alojz Kokošnik, orožniški stražmojster v pok. in občinski svetovalec."

Potrkal je, toda nihče se ni odzval.

"Kaj ni nikogar doma?" je zaklical na stopnišče koncem veže. Zavečnila so vrata vrh stopnic, mlada ženica se je globoko sklonila in pogledala v vežo.

"Kdo pa je spodaj?"

"Ali so gospod doma?"

Ženica je stopila nekoliko niže na stopnice, premerila z dolgim pogledom kmeta, ki je bil po plehkih in klobuku ves bel od prahu, in vprašala:

"Kaj bi radi?"

"Povejte gospodu, da bi rad govoril z njim in sicer takoj!"

Ženica je sopes odšla. Lesar pa se je ves nestrpen nemirno prestopal po veži. "Kaj ako ponudbo zavrne?" je pomislil. Potem bi moral prodati kobilu ali par volov. To bi pomenilo konec njegovega samostojnega gospodarstva. V duhu je prešel vse pritlikave svojega posestva: ničesar ni našel, kar bi mogel pogrešati.

Začel je mehko, desajoče korake. Po stopnicah je lezel do

bet mož, plešast in ves obrt. brez telovnika, v suknjenih slapah. Debelolični obraz mu je rdel, oči so mu trepane, očividno je spal in se ga pravkar zbudili. To je bil gospod Kokošnik, vpo-kojeni orožnik, ki se je sedaj pečal z zakonitim pisarstvom, z raznimi dvomljivimi kupčijami in z ljudmi, ki iščejo svojo čast po raznih pisarnah. Bil je kmetijski sin, ki je kot orožnik dolgo služboval v domačem okraju. Poznal je navade in napake kmetov, ki jih je valed birokratične državne uprave lahko izrabljaj v svoji prid. Lesarju se je prijazno nasmešnil in ga pokrovi-teljako potepil po rami.

"Kaj mi boste povedali dobre-ga?"

Ne da bi čakal na kmetov odgovor, je odklenil vrata svoje "pisarne in stopila sta v pomanj-kljivo opravljeno sobo, v kateri je Kokošnik navadno sprejemal svoje goste. Hišni gospodar je sedel na stol pred pisalno mizo, na kateri je ležalo nekaj časnikov in knjig, in se vprašajoče ozrl v kmeta, ki ni vedel, kam bi odločil svoj klobuk.

"S čim naj vam postrežem?"

Lesar je izvelkel iz notranjega žepa spis, v katerem se je bralo, da ima pravico do tisočaka, kadar umre njegova ušitkariča.

"Ta le tisočak bi odstopil, morda ga odkupite vi?"

Kokošnik si je nataknil očala, stopil k oknu in začel glasno brati. Ko je končal, se je zopet vsedel, odložil očala in se obrnil h kmetu:

"Zakaj hočete odstopiti od svoje pravice? Meni se vidi ta reč čudna!"

Lesar mu je razložil svojo stisko po pravici. Kokošnik se je nasmejal in mialil: "Aha, pičček je v kletki!" Rekel pa je:

"Hm, to je zapletena reč. Napraviti bi morala listino pred pričami. Koliko let pa že ima ženica?"

"Osemdeset let bo menda kmalu imela sa seboj, če jih že nima. Pa vedno boleha, mialim, da ne bo več dolgo!" se je lagal kmet.

"Take ženice žive še pet let potem, ko izdihnejo dušo!" se je grobo zagrohotal Kokošnik. "Kupčija obeta slabo. Sedaj se spominjam na to ženo; njen mož je rad kartal in pil. Res da je sama kost in koža, ampak zdrava je ko ptič v zraku in trdna ko dren. Koliko pa hočete imeti?"

"Tako sem mialil, da bi popustil dvesto!" je dejal kmet počasi, pazno motreč Kokošnika. Ta je listino zganil, jo vrnil Lesarju in dejal hladno, skoro neprijazno:

"Le kam drugam se obrnite! Kaj se vam blede? Jaz naj vas izplačam in potem čakam na to,

kda se bo ženaki zljubilo smrti."

"Koliko pa bi dali?" se je prestrašil Lesar.

"Toliko, kot ste vi obljubili meni. Pa samo zato, da vas rešim iz stiske!"

Lesar je pobledel in se zagledal v strop.

"To ni mogoče!" je dejal odločno. "Recite pošteno besedo!"

Kokošnik se je zagledal v časnik, kakor da bere. Potem je vzel svinčnik iz žepa in začel pisati na njegov rob številke.

"Vzeti moram, da bo ženaka živela še deset let. Računajva obresti in končno moram tudi zaslužiti pri stvari."

Trkal je s svinčnikom po mizi in se oziral skozi okno na streho sosedne hiše.

"Goljuf!" je hotel reči kmet, pa si je premislil in hitro pomaknil klobuk, ki ga je še vedno držal v roki na usta.

"S kakšno nesramno ponudbo pride, kmet prefrigan!" je mialil Kokošnik. Po daljšem premisleku pa je mirno rekel:

"Če vam je prav, odstejem eno tretjino, ne solda več. Meni se reč itak ne bo izplačala!"

Lesar je zahteval polovico, toda Kokošnik je ostal pri svojem. Kmet je upal, da bo kupca še nekoliko omečal, toda ta je vedel, da bo Lesar odnehal, ker je v stiski. Kmet se ni mogel odločiti, odmajeval je z glavo in se odmikal počasi nazaj od mize.

Ko je pridral do vrat, je začel poprijemati za kljuko in škripati z njo. Izkušeni Kokošnik je zeval, brezbržno strmel v knjigo, ni se niti zmenil za tiho kmetovo grožnjo. Lesar je videl, da tudi tu ne bo opravil ničesar. Kakor da se je premislil, je naglo zopet stopil k mizi, udaril z dlanjo po njej in zaklical:

"Naj bo! Stiristo mi boste dali!"

"Ne morem!" je zaspano odvrnil Kokošnik, zardehal in vstal. Sel je do vrat in dodal:

"Dovolj, ljubi moj! Končajva!"

Kmet je stal mirno, toda oči so mu žarele. Zdelo se je, kakor da je preslišal Kokošnikovo odpoved. Dolgo se je obotavljal in s prsti ril po laseh, potem pa je dvignil desnico in jo polagoma, ves prepadel, položil v Kokošnikovo dlan.

"Tepen sem!" je vzkliknil.

"Velja!" je odvrnil suho Kokošnik, odrinil stol od mize in začel pripravljati papir za potrebni spis.

Lesar je plačal obresti v posojilnici in se je vračal slabe volje domov. Bila je že noč, brezmesčna, razsvetljena zgolj od zvezd na nebu, ko se je bližal domači vasi. Cesta je zavila, na desni se je prikazala med drev-

jem vas. V napol svetlo noči so bile videti hišice kakor zgrajene iz gostejšega mraka. Ljudje so že počivali, samo doli pod bregom je v oknih njegove hiše še svetila luč z rdečimi zastori. Čudil se je, da njegova družina še čuje, vendar je pustil, da je kobila skozi vas korakala počasi. Ko je voz zavil na domače dvorišče, so se odprla vežna vrata; njegova žena se mu je naglo bližala z lučjo v roki.

"Zakasnili sem se!" se je opravičil Lesar, skočivši z voza. Pogledal je ženo in opazil, da je njen obraz blede ko vosek.

"Kaj pa je?" je vprašal hlastno, vrgel vajeti preko hrbita kobile in negiben obstal.

"Mica so mrtvi!" je odvrnila žena počasi in privila luč, ki je utripala v nočnem vetru. — "Kamo pršli s polja, smo jih našli mrtve v veži. Menda jih je zadela kap."

Lesar se je naslonil na voz, nervozno so mu trepetale roke, ko se je ob luči svetilke zastrel v svoje žuljave dlani. Potem se je okrenil in rabil mnogo časa, da je napravil tisto kratko pot do hišnih vrat. Na pragu pa si je premislil, vrnil se je, izpregel kobilu, šel z njo v hlev in tam legel na kup slame, ne da bi izpregovoril besedo.

(Konec.)

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstopnih, črtnih in izobčenih članov naznaniti upravnistvu Prosveta, da se lahko točno vredi imenik za pošiljanje lista Prosveta, imena in naslove, katere pošlje glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravništvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na nalašč zato pripravljeneh listinah vse naslove upravnistvu Prosveta posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravništvo uljudno apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo. — Philip Godina, upravitelj.

POJASNILO.

Članom naročnikom Prosvete, društvenim tajnikom in zastopnikom lista Prosveta, bodi a tem pojasneno, da NOV sistem plačevanja naročnine je šel v veljavo 1. julija 1929. Vsi naročniki, ki dolgujejo na naročnini za NAZAJ, morajo plačati po starem sistemu vse kar dolgujejo do 30. junija 1929. Prosim, da se to upošteva in vzame na znanje. Za list Prosveta — Philip Godina, upravitelj.

Agitirajte za "Prosveto!"

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerna, unifiko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-69 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTМЕНA POJASNILA

RAZNO

Batine za avtomobilske divjake. V Portu Elizabethu se je moral pred dnevi zagovarjati zaradi svojih avtomobilskih divjatek neki avtomobilist z imenom Johnson. Bil je že dvajsetkrat prej kaznovan zavojo divjega dirkanja z avtomobilom. Redko katera njegova vožnja je minula brez nesreče in žrtve, brez strahu pa skoro nobena. Zato je sodišče obsodilo avtomobilskega divjaka Johnsona na dvojno kazen: prvi na štiri mesece ječe, drugi pa še na deset batin. Sodnik je izjavil, da je ta kazen popolnoma upravičena, ker vse dosedanje kazni niso spravile dirkača k pameti.

Ultravijoletni žarki in kačji strup. V zadnjih časih so se bavili razni učenjaki z eksperimenti, da bi z ultravijoletnimi žarki paralizirali škodljivi učinek kačjega strupa. Poskusi pa so se končali z neupravičeno ugotovitvijo da postane kačji strup pod vplivom imenovitih žarkov še bolj strupen, nego je v normalni obliki.

23.000 cigánov na Češkem in Moravskem. V Češkoslovaški je cigánsko vprašanje eden najbolj perečih problemov, ki delajo republiko velike preglavice. Zadnji cigánski proces v Količah je dokazal, da je treba cigánski problem enkrat prijeti na praviem mestu in ga rešiti po človeško, iz cigánov pa napraviti ljudi in ne skitance. Na poseben ukaz praške vlade se vrši sedaj širom Češkoslovaške štetje in popis cigánskega življa. Toda registracija se vrši s polvevo počasnostjo. Otežkočajo jo cigáni sami. Orožniki jemljejo od cigánov prane oddise in jim izročajo legitimacije, katere morajo nositi vedno pri sebi. Doselej se je izvršilo štetje cigánskega elementa na Češkem in Moravskem. Našli so ondi 23 tisoč cigánov obojega spola. Na Slovaškem je štetje težje, zato še ni izključeno.

O razvoju človeka. sodi znani antropolog dr. Aleš Hrdlička (Čeh po rodu) v svojem najnovejšem predavanju, ki ga je bil imel pred nekaj dnevi v filadelfijskem filozofskem društvu, da bo prinesel razne izpremembe.

Doselej se je človek razvijal po volji in okusu prirode, poslej pa, ko je spoznal njene sile, bo sam vplival na svojo obliko. Nastale bodo izpremembe v postavi, lo-banjih, delih obraza, zobovju, udih in nekaterih notranjih organih. Največje izpremembe pa čakajo živčevje, možgane in čutila.

Kako ohraniti zdravo barvo las. "S čvrsto voljo lahko obvladaš prirodo," piše Angležinja Mulfordova. Se varneje pa je, če se žve ynapej čuvas, kajti za ženo nastopi grozen čas, ko ji začne siveti lasje.

Mulfordova navaja več vzrokov, zakaj lasje sivijo. V prvi vrsti pospešuje sivenje glavobol, potem pa slaba hrana. Suhi lasje prej osive kakor mastni, zato najdemo pri Grkinjah in Italijankah, ki pripadati južnim plemenom in uživati mnogo olja, lasje lepo črne do pozne starosti. Mulfordova daje tudi svete, kako je treba negovati lasje. Za umivanje glave je pri črnolaskah najboljši tako zvani "zeleni čaj," za plavolasko pa kamilčni čaj, ki mu primešaš ne-koliko konjaka.